

XV õiguskeelepäeva avasõnad

Rein Lang, justiitsminister

Head õiguskeelepäeval osalejad!

Täna on 15. õiguskeelepäev. Seda on hea meel tõdeda. Nähes siia saali kogunenud rohkearvulist kuulajaskonda, tuleb tõdeda, et huvi selle probleemi vastu on elav.

Alustuseks tsiteerin üht seaduse eelnõu:

„Väga mürgist taimekaitsevahendit kasutav isik peab väga mürgise taimekaitsevahendi kasutamise kohta arvestust. Selleks koostab väga mürgist taimekaitsevahendit kasutav isik hiljemalt 24 tunni jooksul väga mürgise taimekaitsevahendi objektile kasutamise lõpetamise päevast arvates objekti valdajale või tema esindajale väga mürgise taimekaitsevahendi kasutamise protokoll, mille koopia jääb väga mürgist taimekaitsevahendit kasutanud isikule.”

Sellise näite puhul tahaks küll küsida, kas niisugune ülipüüdlikkus on ikka vajalik.

Keele ja õiguse seosed ning õiguskeele temaatika ei ole üksnes Eesti mure. Nii oli ka käesoleva aasta Põhja- ja Baltimaade justiitsministrite kohtumise üheks teemaks just õiguskeele kvaliteedi parandamine.

Samas ma ei tea, et kuskil mujal pühendataks õiguskeelele igal aastal konverentse. Selle traditsiooni hoidmine on tähtis.

Nagu seekordse konverentsi pealkirigi ütleb, räägime täna sellest, kas ja kui selge on meie õiguskord ning millest peab õigusloomes lähtuma, et luua selget õigust.

Ilmselt nõustute kõik, et õigusaktide keel peab olema selge. Arutelusid tekitab ja tähelepanu nõuab see, mida selguse all mõista ja kelle jaoks peavad õigusaktid selged olema.

Õigusaktide selgust mõjutavad paljud asjaolud. Näiteks komakohal või täpsel sõnajärjel on õiguskeeles küllap olulisem roll kui suhteliselt vabama grammatikaga üldkeeles.

Kõik me teame kurioosseid lugusid, kus komakoht määrab selle, kas inimesele antakse armu või lastakse ta maha. Võib-olla küll mitte nii drastilisi, aga ikkagi samalaadseid näiteid kohtavad justiitsministeeriumi töötajad tihti. Nii võisime ühest kooskõlastamisele tulnud eelnõust lugeda, et „päästetöödel vigastada saanud või haigestunud päästetöödel rakendatud isiku ravi- ja ravimikulud kannab riik”. Sellist normi luues tasuks tõsiselt kaaluda, kas maksab ikka rakendada isikuid haigestunud päästetöödel?

Halvemal juhul muutub normi tähendus aga nii, et eelnõu menetlemise käigus ei õnnestugi viga parandada, sest ka vigane sõnastus on küll grammatiliselt õige, kuid selle sisu ei vasta soovitud.

Lisaks ei piirdu probleemid ainult grammatilise selgusega – sellega, kas üks või teine norm on grammatiliselt perfektselt väljendatud. Iga ebaselgelt sõnastatud õigusnorm ei pruugi tingimata olla vastuolus õigusselguse põhimõttega, sest ebaselgest väljendusest hoolimata võib seadusandja mõte olla arusaadav.

Õigusselgus kui põhiseaduslik nõue, millele õigusaktid vastama peavad, tähendab muu hulgas normide sisu selgust – seda, et loodav õigussuhete võrgustik peab olema tervikuna mõistetav ja võimalikud tagajärjed teada.

Tähtis on ka see, kellele norm on suunatud. Kui õigusaktist pole üheselt aru saada, kes on kohustatud isik, tekib isiku õiguste põhiseadusvastase piiramise oht. Seejuures võib ebamäärasus olla tingitud nii kehvast sõnastusest kui ka sellest, et pole tehtud vajalikke täpsustusi. Kui seaduses sisalduvad viited on valed, ei pruugi inimene õiget normi üles leida, kuigi see tegelikult olemas on.

Need on üksnes mõned näited olukordadest, kus õigusselguse põhimõtte järgimisega ei pruugi kõik korras olla.

Kindlasti tuleb samasuguseid küsimusi lahendada ka keskkonnaõiguses, ehitusplaneerimisõiguses ja majandushaldusõiguses, mida justiitsministeeriumi juhitava õiguse kodifitseerimise projekti käigus praegu üle vaadatakse. Kuid on mitmeid valdkondi, millele ei saa osaks sedavõrd põhjalikku järelanalüüsi. Mõnigi kord peab neile tähelepanu juhtima hoopis õiguskantsler või riigikohus.

Seepärast rõhutangi, et selge väljenduse tähtsust tuleb õigusnormide loomisel pidevalt teadvustada. See aitaks ära hoida väga palju hilisemat segadust.

Loomulikult peavad lahendused seejuures ikka mõistuspäraseks jääma. Sest ülimat täpsust taotledes võib keeleline hüperkorrektsus tõsise asja hoopis koomiliseks muuta.

Õigusselgust takistavad üsna võrdselt nii keeleline lohakus kui ka ülepingutatus. Usun, et meil peaks olema küllaldaselt mõtteainet, kuidas nende vahel mõistlik kesktee leida.

Head õiguskeelepäeva!